

Šogad 8. aprīlī 90-to dzimšanas dienu atzīmētu Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis, habilitētais ķīmijas doktors, RTU profesors Ojārs Neilands. Lai gan pats profesors nav ar mums jau vairāk kā astoņpadsmit gadus (viņa dzīves pavediens pārtrūka 2003. gada 27. oktobrī), ikdienas fakultātes dzīvē viņš ir klātesošs joprojām. Profesoru atceras bijušie kolēģi un studenti, viņa sarakstītās grāmatas organiskās ķīmijas apgūšanai izmanto arī pašreizējie studenti, profesora smaids un atbalstošais skatiens no fotoportreta 320. auditorijā iedrošina jaunos pasniedzējus uzsākot pedagoģisko darbu....

Paldies RTU Zinātniskās bibliotēkas Ķīmijas filiāles bibliotekārēm par ideju veidot virtuālās izstādes attālināto studiju laikā, par izstādi, kas tiek veidota profesora Neilanda 90-tajai dzimšanas dienai, un iespēju dalīties atmiņās par profesoru Neilandu.

Līdzīgi kā daudzi Latvijas studenti pirmoreiz ar profesoru iepazinos attālināti, izmantojot viņa lielisko mācību grāmatu „Organiskā ķīmija” (*O.Neilands, „Organiskā ķīmija”, Zvaigzne, Rīga, 1977, 798 lpp.*), apgūstot organiskās ķīmijas kursu augstskolā. Jau vēlāk, pēdējā studiju gadā, Maskavā tika izdots šīs grāmatas pārstrādātais un papildinātais variants (*O.Я. Нейланд, Органическая химия, Высшая школа, Москва, 1990, 751 стр.*), kuru mēs, pēdējā kursa studenti, varējām nopirkt LU Ķīmijas fakultātes grāmatu galdā. Abas grāmatas bija ļoti iecienītas studentu vidū, jo vēlāk, doktorantūras kursabiedri jau “medīja” šīs grāmatas pa Rīgas antikvariātiem un priecājas, ja tiešām izdevās nopirkt. Tāpat turpmākajos gados starptautiskajās konferencēs satiktie kolēģi no bijušās PSRS minēja profesora grāmatas izdevumu krievu valodā kā vienu no labākajiem mācību līdzekļiem organiskās ķīmijas apgūšanai.

Studiju laikā personīgi profesoru vēl nepazinu, tikai biju dzirdējusi, ka ir liels cilvēks, ar lielu saprotot ne tikai garo augumu, bet arī zināšanu bāzi. Personīgi iepazināties vēlāk, 1995. gada pavasarī, kad nolēmu turpināt studijas doktorantūrā, kuras vēlāk vasarā arī tika uzsāktas. Profesors tiešām bija liela auguma kungs, kurš Ķīpsalā sagaidīja savā laboratorijā un pārsteidza divkārt: pirmkārt ar to, ka gan šoreiz, gan vienmēr turpmākajā studiju laikā, tiekoties sasveicinājās ar spēcīgu rokaspiedienu un otrkārt, ka strādāja laboratorijā un pats veica eksperimentus. Eksperimentu gaita un rezultāti vienmēr tika rūpīgi dokumentēti, lai pat pēc vairākiem gadiem ir sīks konspekts, kas tika darīts, iegūts.

Mana promocijas darba tēma bija fullerēna atvasinājumu reakcijas sānu ķēdē, uzsāktā tēma toreiz bija salīdzinoši jauna ne tikai Latvijā, bet arī visā pasaulē, jo arī pats fullerēns bija atklāts salīdzinoši nesen un tika intensīvi pētīts. Kā jau noprotams, profesors bija viens no pirmajiem zinātniekiem Latvijā, kas ieinteresējās par šī savienojuma iegūšanu, ķīmiskajām īpašībām un reakcijas spēju, pie tēmas par fullerēna reakcijām pirms manis jau darbu bija uzsācis doktorants Austris Puplovskis. Strādājot profesora vadībā atkārtoti pārliecinājos par viņa izcilajām zināšanām ķīmijā, prasmi plānot un veikt eksperimentus, orientēties dažādās tēmās, dalīties ar pieredzi un zināšanām. Sākumā pat nedaudz fantastiski šķita gadījumi, kad ienākot laboratorijā, kur darbojas vairāki studenti, profesors nekļūdīgi noteica, kurā kolbā kāds process notiek, vai tieši kura, no vairākām uz galda Petri trauciņos žūstošajām vielām, ir viena konkrētā, ko viņš meklēja. Kārtojot teorētiskos kursus studentiem reti gadījās no profesora dzirdēt komentāru, ka viena vai otra reakcija gan ir aplami uzrakstīta, parasti

profesors grozīja galvu un komentēja, ka tas gan nebūs izdarāms viegli, bet paskaidrojiet, lūdzu, kā tad plānojat šādu reakciju realizēt...

Profesors pats bieži nodarbojās pat ar jaunāko kursu studentiem, kuriem interesēja organiskā ķīmija, pie viņa laboratorijā gandrīz vienmēr darbojās kāds no jaunajiem ķīmijas entuziastiem. Deviņdesmitajos gados uz profesora Neilanda vadīto Organiskās ķīmijas katedru apgūt praktiskās iemaņas nāca 49. vidusskolas izlaiduma klases skolēni. Paldies viņam, ka pirmajos trīs doktorantūras gados pienākums darboties ar šiem skolēniem tika uzticēts man, tā dodot iespēju uzkrāt pirmo pedagoģisko pieredzi.

Pateicoties profesora sadarbībai ar citu valstu zinātniekiem, doktorantūras laikā bija iespēja stažēties Dānijā Odenses universitātē pie profesora J. Behera (*J. Becher*), kur tika pētītas fullerēna reakcijas ar tetratiafulvalēniem (TTF) un dažus gadus vēlāk Izraēlā pie profesora V. Hodorkovska (*V. Khodorkovsky*), kur nodarbojos ar TTF atvasinājumu, ftalimīda un trimelitskābes imīda atvasinājumu iegūšanu un ķīmisko īpašību pētījumiem. Profesors Neilands pavadot vienmēr atgādināja nekautrēties uzdot jautājumus, ja tādi rodas saistībā ar sintēzēm, kas jāveic, sarakstoties e-pastos interesējas par veiksmēm un neveiksmēm, deva padomus, tāpat interesējās par sadzīves apstākļiem un to, ko daru brīvajā laikā.

Deviņdesmitajos gados profesors bija arī RTU Habilitācijas padomes priekšsēdētājs organiskajā ķīmijā, doktoranti kārtoja specialitātes eksāmenus pie komisijas, kuras sastāvā vienmēr bija pats profesors Neilands. Viņa rūpīgums, perfektums lietu kārtībā palīdzēja pat pēc profesora došanās mūžībā, kad atklājās, ka studiju biedram ir pazudušas eksaminācijas lapas par sekmēm eksāmenos specialitātē (ironija, bet arī Kaļķu ielas arhīvā tieši šī studenta eksaminācijas lapas nebija atrodamas!). Tai pat laikā katedrā bija pieejami pieraksti, ko profesors rakstījis, atzīmējot, kad un kuri studenti konkrēto eksāmenu kārto, piefiksējot jautājumus, atbildes, vērtējumus par katru eksāmena jautājumu un arī kopējo vērtējumu.

Lai arī profesora nav ar mums nu jau gandrīz divdesmit gadus, bijušās Organiskās ķīmijas katedras kolēģu piemiņā viņš vienmēr paliks kā izcils ķīmiķis, kurš mīlēja savu darbu, kā gaišs un sirsnīgs cilvēks attiecībās ar kolēģiem un labs pedagogs, kurš prata ieinteresēt un aizraut studentus.

Profesora Ojāra Neilanda doktorante,

RTU MLKF Ķīmijas katedras asoc. prof.
Dr.ķīm. Māra Plotniece